

Els teòrics de la desobediència civil (II)

written by Lluís Busquets | 26 de maig de 2018

Dèiem en [el darrer article](#) sobre aquest tema que no sempre obeir les lleis és just i que la simple legalitat no és cap garantia de democràcia. Oferíem notícia dels primers teòrics de la desobediència civil (DC) i d'algunes personalitats que la practicaren. Per a **Howard Zinn** (1922-2010) a *Disobedience and Democracy* (1968), la DC és «la violació discriminada i deliberada de la llei amb un propòsit vital de gran importància». Alguns troben aquesta definició massa àmplia. Avui seguim construint un panorama històric de posicionaments.

Per a un dels deixebles de **Passerin d'Entrèves**, **Norberto Bobbio** (1909-2004), la DC es porta a terme amb la finalitat immediata de demostrar públicament la injustícia d'una llei, amb l'objectiu a mig terme d'induir el legislador a canviar-la. Per això, es presenta més enllà de la legalitat i exigeix ser tolerada com a lícita i obligada. Mentre la desobediència comuna o criminal seria un acte que desintegra l'ordenament jurídic i ha de ser, per tant, impedida, la DC apunta a canviar l'ordenament per millorar-lo; no és cap acte desintegrador, sinó innovador. Per això s'anomena civil: qui la porta a terme no pretén cometre cap acte transgressor del seu deure ciutadà sinó comportar-se com un ciutadà d'excel·lència, capaç de denunciar on són les costures i estretors de la llei. Per això, està convençut que es comporta millor desobeint la llei que obeint-la. Per a ell i altres teòrics de la DC, hi ha tres circumstàncies que permeten reemplaçar l'obediència per la desobediència: en el cas de lleis injustes, en el cas de llei il·legítima (emanada de qui no té el poder de legislar sobre aquella qüestió o persona/es) i en el cas de llei invàlida o forçada (fora de tot ordenament jurídic o caducada per causes diverses). **Simone Weil** (1909-1943) va voler intervenir entre els republicans a la

guerra d'Espanya, justament perquè havia participat en els grups pacifistes de *Volonté de paix* i de la DC i treballava en pro del pacifisme.

Nelson Mandela (1918-2013), advocat, membre del Congrés Nacional Africà des de 1944 (*Africa National Congress*, ANC) –contrari al Partit Nacional Afrikaner, que practicava l'apartheid–, a *No és fàcil el camí de la llibertat*, explica com practicà els graons de la lluita pacífica: darrere la denúncia i lluita no-violenta volia una campanya de no-col·laboració amb el govern de Verwoerd per tot el país. L'ANC va ser prohibit el 1960 sense que la lluita pacífica donés resultats tangibles. Mandela, aleshores, fundà i dirigí la branca militar de l'ANC (*Umkhonto We Sizwe*), el 1961. Desenganyat, tornà a la no-violència. El 1962 aparegué per sorpresa al Congrés de l'ANC d'Addis-Abeba. Discursejà així: “Durant els darrers deu anys el poble de Sud-àfrica ha hagut de lliurar moltes batalles per la llibertat, que abracen des de la DC a les vagues, marxes de protesta i boicots de tota mena. Sempre he subratllat que, en aquestes campanyes, cal disciplina, lluita pacífica i no violenta, encara que ja sé que alguns estan cansats de l'aparent eixorquia d'aquesta lluita. Ho comprenc perquè, com ells, sento que la pau d'un territori s'ha de considerar trencada quan una minoria governamental manté l'autoritat i el poder sobre la majoria per mitjà de la força i de la violència”. (Amb l'ajuda de la CIA, fou detingut pel govern suda-africà i condemnat a presó perpètua. Convertit en un símbol de la lluita per la igualtat racial, especialment després de la massacre de Soweto el juny de 1976, fou alliberat el 1990, se li atorgà el Nobel de la Pau el 1993 i, al cap d'un any, fou elegit president).

El filòsof moral estatunidenc, **John Rawls** (1921-2002), a la seva *Teoría de la justicia* (1971) examina el problema de la DC connectant-lo als temes dels límits de la regla de les majories i al dels motius de l'obediència a lleis injustes. Ni que hagués conegut el cas català. Per a ell, la DC “es

planteja per al cas especial d'una societat quasi justa, una societat en gran part ben ordenada, encara que s'hi esdevinguin greus violacions de la justícia." Aleshores els ciutadans "no estarien lligats ni tan sols a la Constitució, encara que fos justa –i, naturalment, acceptada voluntàriament–, a menys que sols en volguessin seguir fruit dels seus beneficis." I es remunta al principi d'imparcialitat: "Quan un grup de persones s'embarquen en una aventura cooperativa mutual i beneficiosa i restringeixen, en bé de tots, la seva llibertat (una Carta Magna, per exemple), els que s'han sotmès a aquestes restriccions trenen dret a un tracte similar per part d'aquells que s'han beneficiat de la seva submissió. I si no, els han de denunciar". Seguint **Hugo Adam Bedau** (1926-2012), a *Civil Disobedience* (1963), proposa la següent definició: la DC es manifesta com "un acte públic, no violent, conscient i polític, contrari a la llei o als programes de govern". Encara que sigui des d'una minoria, des de la DC s'apel·la al sentit de la justícia de la majoria i es palesa que els principis de cooperació social entre persones lliures i iguals no són respectats, assegura. I afegeix (i que escoltin Rajoy, Català, Llarena i *tutti quanti*): "els que utilitzen la DC per protestar contra lleis injustes no estan disposats a desistir per molts tribunals que els contrariïn [...]; intenten, a través d'actes militants de pertorbació, resistència i d'altra mena, provocar un moviment públic, atacar la concepció de justícia imposada i provocar un canvi de direcció". Ara, per a la seva validesa, la DC hauria de complir tres característiques: dirigir-se contra casos concrets d'injustícia manifesta, haver esgotat les possibilitats d'accions legals alternatives i no posar en perill l'ordre general (justament el que no vam fer durant el procés, com ha deixat clar el tribunal d'Slewig-Hölstein).

Per la seva banda, **Lorenzo Milani** (1923-1967) deia que les lleis no són ídols per adorar sinó camins per perfeccionar. "Qui practica la DC estima més les lleis que no pas els que només les obeeixen perquè no es preocupen de millorar-les"

(*L'obbedienza non è più una virtù*). Va anar fins i tot contra els capellans militars i la mateixa clerecia li va fer la vida impossible. Tancat al poblet de Barbiana, revolucionà l'educació a Itàlia amb *Carta a una mestra*, avui traduïda a no sé quants idiomes. No fa gaire el papa Francesc va voler conèixer aquell poblet enfilat a les muntanyes.

Per la seva banda, **Patrice Lumumba** (1925-61) fundà el MNC (*Mouvement National Congolais*) el 1958. Fou empresonat l'any següent per les autoritats colonials belgues, acusat de disturbis a Stanleyville. La seva DC consistí a proposar escoles per als congolesos (assolí que els nens congolesos no anessin a escoles belgues), celebrar les festes pròpies (els treballadors anaven al treball en les festivitats belgues), estripar els carnets d'identitat belgues i crear-ne de propis, no anar a votar quan Bèlgica preparà un referèndum d'autodeterminació (argüí que ja se'ls sabien convocar ells, els referèndums). Posat en llibertat per poder assistir a la conferència sobre el futur del Congo celebrada a Brussel·les, on s'acordà atorgar la independència al cap d'uns pocs mesos, Lumumba obtindria el 27% dels vots, enfront del 10% del seu oponent Kasa-Vubu, del partit ABAKO (Aliança dels Bakongo). Lumumba fou primer ministre i Kasa-Vubu, president. No agradà que cerqués el suport de les classes treballadores, superant les estructures tribals, i fou assassinat per la CIA, ja que Occident hi volia Mobutu al lloc seu.

Paral·lelament, durant aquells anys 60, **Gonzalo Arias** (1926-2008), primer no-violent a Espanya, fou empresonat per diverses accions pacifistes, entre elles, demanar eleccions. **César Estrada Chávez** (1927- 1993), camperol mexica-american, des de la lluita no-violenta i la DC aconseguí millors tractes per als treballadors agrícoles en aquella mateixa dècada.

Martin Luther King (1929-1968) escriu *Des de la presó de Birmingham* el 1963 als que el titllen d'extremista: "Birmingham és la ciutat més segregacionista de tot Nord-amèrica." Amb el seu programa d'acció directa pretén "una

crisi que desemboqui inevitablement en una situació negociadora.” (Just el que els catalans no hem aconseguit mai.) Per a ell, les lleis poden ser injustes tant pel seu articulat com per la seva aplicació. I ho exemplifica: se l’ha arrestat per haver-se manifestat sense cap permís. I no posa en dubte la possibilitat d’una norma que exigeixi permisos per fer una manifestació pública. “Però la norma es torna injusta quan es posa al servei de la segregació i denega als ciutadans el dret de reunió i protesta pacífica concedit per la Primera Esmena.” Ara bé, trencar una llei injusta des de la DC “s’ha de fer obertament, amb amor, disposat a acceptar la sanció corresponent per despertar la consciència de la injustícia en la comunitat que la pateix.” Seguint **Agustí d’Hipona**, que assegura que “una llei injusta ja no és llei”, sap que les lleis injustes es poden desobeir. Per a M. L. King, “l’opressor mai no concedeix voluntàriament la llibertat als oprimits; l’oprimit l’ha d’exigir. I una llei justa quadra amb la llei eterna i la llei natural. Tota norma que degrada la personalitat humana o comunitària és injusta i, per tant, tots els mandats legals segregacionistes són injustos: dóna una falsa superioritat a qui segrega i una inferioritat, també falsa, al segregat.” Pensin què diria de la subjecció d’una nació a una altra. Qui vol sotmesa una nació i es creu superior... viu en la falsedat.

La Magistratura espanyola hauria d’estudiar la desobediència civil. Ho proposo com a curset a la senyora Espinosa, muller del jutge Llarena, per a l’Escola de Jutges de Vallvidrera, que ja ha complert vint anys. I, des d’aquí, seguirem.